

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

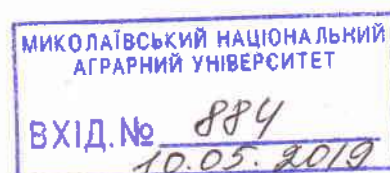
Надвичного Сергія Анатолійовича

«Економічний розвиток аграрної сфери України»,

**подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук
за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним
господарством**

Актуальність теми дослідження. Нормалізація відтворювальних процесів в сільськогосподарському виробництві неможлива без досягнення більшістю його суб'єктів певного рівня економічної ефективності своєї діяльності. Втім, значна частина сільськогосподарських підприємств не отримує належних доходів від здійснення основної діяльності та здійснює розширене відтворення. Ключовим фактором, який зумовлює таку ситуацію, є незадовільний характер реалізації економічних інтересів товаровиробників. Він визначається характером конкуренції на різних рівнях розподілу сільськогосподарської продукції, а також диспропорціями в концентрації капіталу суб'єктів сфер виробництва та обігу сільськогосподарської продукції. При цьому, як показує практика, майже єдиним шляхом виправлення даної ситуації є підвищення конкурентоспроможності та економічної ефективності суб'єктів-товаровиробників аграрної сфери, що складає основу стабілізації їх економічного розвитку. Останнє потребує обґрунтування відповідних механізмів, інструментарію, стратегій та процедур управління розвитком, а також складає сутнісно-змістову основу формалізації складної, багаторівневої та багатогранної наукової проблеми, вирішенню якої присвячена представлена дисертація.

Дослідження за темою дисертаційної роботи здійснювалося відповідно до плану науково-дослідної роботи науково-дослідних робіт Миколаївського національного аграрного університету за темами «Формування механізму та забезпечення стійкого розвитку сільських територій в умовах глобалізації» (державний реєстраційний номер 0116U008480) та «Формування ринку сільськогосподарської продукції на засадах стійкого розвитку підприємств

аграрного сектору» (державний реєстраційний номер 0114U007074), а також Тернопільського національного економічного університету за темами «Регіональні проблеми вдосконалення розміщення продуктивних сил» (державний реєстраційний номер 0105U000860), «Еколого-ресурсні, соціально-економічні та демографічні основи сталого розвитку регіону» (державний реєстраційний номер 0110U001135) та «Соціально-економічний потенціал населених пунктів регіону в умовах децентралізації владних відносин» (державний реєстраційний номер 0115U001604). Згідно вказаних тем автором розроблено науково обгрунтовані пропозиції щодо перспектив розвитку аграрної сфери України, зокрема на основі стратегії економічного розвитку.

Вказане обумовлює актуальність теми дисертації Надвиничного С.А. не викликає жодних сумнівів.

Ступінь обгрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність. Представлена дисертаційна робота є спробою поєднання існуючих та розвитку наукових підходів щодо обгрунтування теоретичних, методологічних та прикладних положень, які торкаються економічного розвитку аграрної сфери, її суб'єктів та управління ним. Якісний аналіз дисертації свідчить, що здобувачем ідентифіковано та обгрунтовано теоретичний базис поставленої наукової проблеми здійснення ефективного економічного розвитку аграрної сфери національної економіки, раціонального управління ним та генерування і імплементації стратегії його реалізації.

Список використаних джерел налічує 451 найменування, серед яких наявні праці провідних вітчизняних та зарубіжних фахівців з економічної теорії, аграрної економіки, нормативні, законодавчі та аналітичні матеріали.

Виклад матеріалів та результатів дисертаційного дослідження є логічним та послідовним. Заслуговує схвалення вдалий вибір методів та інструментів для вирішення поставлених завдань та досягнення мети наукового дослідження. Зміст дисертації відповідає її темі. Розроблені автором рекомендації пройшли виробничу апробацію, що підтверджено відповідними документами.

Можна стверджувати, що висновки, пропозиції та рекомендації дисертанта є достатньою мірою обгрутованими і достовірними.

Ступінь новизни наукових положень. Наукова новизна дисертаційної

роботи Надвиничного С.А. полягає в отриманні нового вирішення наукової проблеми обґрунтування теоретико-методологічних засад і розробки практичних рекомендацій щодо здійснення ефективного економічного розвитку аграрної сфери національної економіки та раціоналізації стратегічного управління ним.

Найбільш важливими результатами, що характеризуються новизною і розкривають повноту і зміст дисертаційного дослідження є:

– виконане вперше наукове обґрунтування організаційно-економічного механізму формування експортного потенціалу аграрної сфери національної економіки на основі ідентифікації інструментів державного регулювання та напрямів і шляхів його ефективної реалізації;

– вперше ідентифіковане методологічне та методичне обґрунтування кластерного моделювання економічного розвитку аграрної сфери національної економіки в розрізі регіонів на основі імплементації методів багатовимірного групування та нечітких с-середніх з застосуванням сукупності показників, які відображають багаторівневий розвиток, розміри, масштаби та ефективність діяльності суб'єктів-товаровиробників з визначенням регіональних особливостей їх економічного зростання, що дозволяє спрощувати процедури прийняття управлінських рішень на мікро-, мезо- та макрорівнях в напрямі створення кластерів з урахуванням потенціалу розвитку аграрної сфери та її суб'єктів;

– вперше обґрунтовані теоретико-методологічні засади економічного розвитку аграрної сфери на основі визначення її галузевих і регіональних особливостей, які зумовлені комплексом природних, економічних та соціально-демографічних чинників, що визначають галузеву спеціалізацію і територіальну організацію сільськогосподарського виробництва як гаранта продовольчої безпеки країни та соціальної стабільності суспільства;

– удосконалення наукового тлумачення дефініції «економічний розвиток аграрної сфери» шляхом його інтерпретації як багаторівневого явища, яке характеризується як стан та ознака поступального розвитку з відображенням ступеня формування та реалізації фактичної та потенційної спроможності аграрної сфери, як соціально-економічної системи, щодо створення, утримання

та використання стійких конкурентних переваг та дотримання належного рівня економічної ефективності діяльності суб'єктів та характеру протікання відтворювальних процесів;

– удосконалення методичного підходу до класифікації чинників економічного розвитку аграрної сфери в умовах інтеграції у світовий економічний простір на основі виділення критеріїв характеру впливу чинника зовнішнього економічного середовища та рівня економічного зростання, що дозволяє формалізувати структурно-функціональну модель трансформації складових ресурсного та експортного потенціалу аграрної сфери, а також виявити закономірності процесу її розвитку;

– удосконалення методологічних підходів до формування складових стратегії економічного розвитку на регіональному рівні з обґрунтуванням моделі механізму економічного розвитку аграрної сфери національної економіки;

– удосконалення методологічного підходу до формування державної політики щодо економічного розвитку аграрної сфери з виокремленням пріоритетних векторів впливу;

– удосконалення механізму забезпечення продовольчої безпеки на основі визначення наукових, економічних, технологічних, біологічних, екологічних факторів гармонізації її умов;

– подальший розвиток методологічних та методичних засад оцінки зовнішнього середовища на основі результатів STEP-аналізу з обґрунтуванням багаторівневої системи програмних інноваційних дій для реалізації стратегії розвитку аграрної сфери;

– розвиток процедур комплексної діагностики на основі обґрунтованої системи показників можливостей, наявного потенціалу та внутрішніх ресурсів для ефективного функціонування аграрної сфери;

– подальший розвиток ідентифікації основних векторів економічного розвитку аграрної сфери в умовах глобалізаційних викликів для посилення її конкурентоспроможності, в яких порівняно з існуючими підходами враховано ресурсний потенціал суб'єктів господарювання та специфіку ведення господарства;

– набуття розвитку науковими підходами щодо активізації розвитку аграрної сфери на інноваційній основі та проектування моделі інноваційного менеджменту з виокремленням основних чинників освоєння інновацій і компонент стимулювання економічної активності в аграрній сфері;

– розвиток обґрунтування інституційних засад формування та функціонування кластерів на основі моделі формування інноваційного аграрного кластера.

Повнота викладення у відкритому друку наукових положень дисертації. Основні результати дисертації Надвиничного Сергія Анатолійовича «Економічний розвиток аграрної сфери України» висвітлено в 51 науковій праці (45 є одноосібними), із них: одна одноосібна монографія, 4 монографії у співавторстві, 24 статті у вітчизняних фахових наукових виданнях, 2 статті у зарубіжних виданнях та 15 публікацій в інших виданнях.

Положення, що містяться в публікаціях за темою дисертаційного дослідження, не містять протиріч з результатами його виконання та не викликають суттєвих заперечень. Аналіз змісту публікацій дозволяє стверджувати, що основні положення дисертаційної роботи достатньою мірою оприлюднені у відкритому друку. Діючі вимоги щодо необхідної кількості статей у наукових фахових виданнях дотримано. Зміст автореферату відповідає змісту дисертації.

Відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація Надвиничного Сергія Анатолійовича «Економічний розвиток аграрної сфери України» складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел. Основний зміст дисертації викладений на 352 сторінках друкованого тексту, загальний обсяг дисертації складає 504 сторінки.

У першому розділі узагальнено та поглиблено теоретичну сутність і наукове значення поняття «економічний розвиток аграрної сфери» на основі теоретичних надбань українських і зарубіжних вчених як наукового підґрунтя отримання належної та достовірної інформації для ефективного розвитку національного господарства України; удосконалено класифікацію чинників, що впливають на економічний розвиток національного господарства та аграрної сфери зокрема в сучасних мінливих умовах ринкового господарювання;

обґрунтовано галузеві та регіональні особливості економічного розвитку аграрної сфери в умовах глобалізації як складової національного господарства України, що забезпечує продовольчу безпеку країни і соціальну стабільність суспільства.

У другому розділі розвинуто сутність, методологічні принципи та алгоритми економічного дослідження, опрацьовано методологію формування стратегій економічного розвитку аграрної сфери; обґрунтовано методологічні підходи до формування стратегій економічного розвитку аграрної сфери на регіональному рівні; розроблено методолого-методичний інструментарій економічного дослідження та обґрунтування стратегічного розвитку аграрної сфери.

У третьому розділі здійснено комплексну діагностику функціонування аграрної сфери України у контексті світогосподарських тенденцій та ідентифіковано її сучасні організаційно-економічні особливості для оцінки можливостей, наявного потенціалу та внутрішніх ресурсів для ефективного функціонування аграрної сфери; узагальнено організаційно-економічні інструменти державної політики розвитку аграрної сфери України у сучасних умовах для опрацювання комплексу першочергових заходів і виокремлення пріоритетних векторів державного впливу на аграрну сферу.

У четвертому розділі визначено пріоритетні напрями забезпечення продовольчої безпеки національної економіки в контексті економічного розвитку аграрної сфери України; розроблено науково-практичні рекомендації щодо вибору основних векторів економічного розвитку аграрної сфери в умовах глобалізаційних викликів та формування стійких конкурентних позицій вітчизняних аграрних виробників на світовому агропродовольчому ринку; обґрунтовано основні шляхи економічного розвитку аграрної сфери України на інноваційній основі, вплив чинників освоєння інновацій і компоненти стимулювання економічної активності в аграрній сфері.

У п'ятому розділі розроблено організаційно-економічний механізм формування експортного потенціалу аграрної сфери та реалізації конкурентних переваг виробництва агропродовольчої продукції України; обґрунтовано інституційні засади формування вискоелективних регіональних аграрних

кластерів; розроблено організаційно-економічні засади кластеризації аграрної сфери України на основі показників багаторівневого розвитку.

Дисертація Надвиничного Сергія Анатолійовича «Економічний розвиток аграрної сфери України» за обраним напрямом дослідження, його предметно-об'єктною сферою та змістом відповідає паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. Обсяг та оформлення дисертації є такими, що відповідають діючим вимогам до дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора наук.

Практична цінність результатів дослідження. Цінність наукових результатів дисертаційної роботи полягає у можливості використання органами державного управління агропромисловим розвитком та аграрними підприємствами наукових розробок та практичних рекомендацій щодо управління економічним розвитком. Ступінь впровадження результатів в діяльність суб'єктів економічних відносин підтверджено відповідними документами.

Зауваження до дисертаційної роботи. Не дивлячись на достатньо високий науковий рівень виконання дослідження та подання його результатів у дисертації, остання містить окремі недоліки та дискусійні положення:

1. Авторське формулювання предмету та об'єкту дослідження потребує уточнення, адже об'єкт є цілим, а предмет – частиною цілого, втім, автор визначає об'єкт дослідження як процес економічного розвитку аграрної сфери, обмежуючи вказаний процес наявністю умов глобальних викликів, не відображаючи цього в формулюванні предмету, що є методологічно невірним. Крім того, формулювання теми дисертації також є ширшим за об'єкт у авторському визначенні, хоча воно має уточнювати напрям та особливості вивчення предмету дослідження.

2. Дисертант певною мірою зменшив значення свого наукового доробку, представленого в дисертації, адже вініс на захист лише два положення наукової новизни в рубриці «вперше», чого замало для кваліфікаційної роботи такого рівня, втім, положення, яке стосується теоретико-методологічних засад економічного розвитку аграрної сфери на основі ідентифікації галузевих та регіональних особливостей, з огляду на оригінальність авторського підходу до

їх визначення та оцінки, цілком може бути розміщено у вказаній рубриці.

3. В другому положенні наукової новизни в рубриці «удосконалено» автор вносить на захист класифікацію чинників економічного розвитку аграрної сфери в умовах інтеграції у світовий економічний простір, проте, класифікація, за своєю науковою сутністю не може бути завершеним науковим результатом, а зазвичай слугує для більш структурованого пізнання предметно-об'єктної сфери, отже, в даному контексті дисертанту більш доречно вести мову про методичний підхід до класифікації, адже запропоноване в даній частині дослідження удосконалення класифікації, власне, полягає в зміні набору її критеріїв.

4. В останньому в рубриці «удосконалено» положенні наукової новизни автор вносить на захист удосконалення методу багатовимірного економіко-математичного групування без уточнення безпосереднього економічного змісту вказаного інструменту дослідження.

5. На С. 353-356 дисертації автор наводить опис та обґрунтування організаційно-економічного механізму формування експортного потенціалу аграрної сфери, втім, графічно демонструє лише чинники внутрішнього та зовнішнього середовища (рис. 5.1), схему формування експортного потенціалу (рис. 5.2) та інструменти державного регулювання (рис. 5.3), що суттєво ускладнює цілісне тлумачення сутності, змісту та структурної побудови вказаного механізму.

6. Представлена на рис. 2.8 схема механізму реалізації стратегії економічного розвитку аграрної сфери не дозволяє ідентифікувати суб'єкт та об'єкт впливу, що потребує уточнення, крім того, необхідно пояснити авторську позицію щодо включення до складу важелів в структурі даного механізму правових важелів впливу на економічний розвиток лише регіону, а не національної економіки та її аграрної сфери, в цілому.

7. Дискусійний характер носить послідовність, представлена на рис. 5.24 (С. 406 дисертації), адже інноваційний розвиток доцільно розглядати в якості основного каталізатора розвитку економічного, а не навпаки, як це зроблено автором без належних обґрунтувань та пояснень.

Вказані зауваження не знижують позитивної оцінки дисертаційної роботи

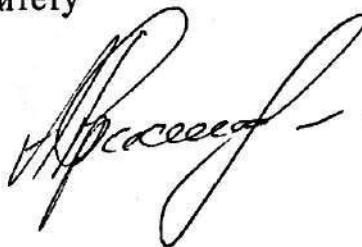
Надвиничного С.А., не заперечують авторського бачення шляхів вирішення поставлених завдань та відображають власну наукову позицію опонента.

Висновок про відповідність дисертації вимогам МОН України.
Дисертаційна робота Надвиничного Сергія Анатолійовича «Економічний розвиток аграрної сфери України» виконана на актуальну тему і достатньо повно визначає сутність отриманого при виконанні дослідження нового вирішення сформульованої наукової проблеми. Одержані результати в достатній мірі обґрунтовані і достовірні. Автореферат відображає основний зміст дисертаційного дослідження.

Дисертація відповідає діючим вимогам, що встановлені до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук у відповідності з пунктами 9, 10 та 12 діючого «Порядку присудження наукових ступенів», а її автор – Надвиничний Сергій Анатолійович «Економічний розвиток аграрної сфери України» – заслуговує присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 — економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри організації виробництва,
бізнесу та менеджменту Харківського
національного технічного університету
сільського господарства
імені Петра Василенка

О.О. Красноруцький

Красноруцький
ЗАСВІДЧУЮ
Керівник відділу ДУ «Водство ХНТУСГ»